

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ФАХОВЕ ВИДАННЯ

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Редакційний штат

Редакційна колегія

Головний редактор

Величко Олександр Петрович-доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Заступник головного редактора

Вініченко Ігор Іванович-доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Відповідальний секретар

Кучеренко Ганна Борисівна

Члени редакційної колегії

Багорка Марія Олександрівна-доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Батракова Тетяна Іванівна-кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Запорізький національний університет

Вдовенко Наталія Михайлівна-доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри глобальної економіки, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Гончаренко Оксана Володимирівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Добровольська Олена Володимирівна-доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Кальна-Дубінюк Тетяна Прокопівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри аграрного консалтингу і туризму, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Качула Світлана Валентинівна-доктор економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Крючко Леся Станіславівна-кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Кураташвілі Анзор Альфредович-доктор економічних наук, професор факультету Бізнестехнологій, Грузинський технічний університет (Тбілісі, Грузія). Академік і Віце-Президент Міжнародної Академії соціально-економічних наук, Міжнародної Академії

політичного менеджменту і Міжнародної Академії Юридичних наук, дійсний член Нью-Йоркської Академії наук

Луцишин Зоряна Орестівна-доктор економічних наук, професор, заступник директора Науково-методичного центру організації навчального процесу, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Масюк Юлія Володимирівна - кандидат економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Мігус Ірина Петрівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління фінансово-економічною безпекою, ВНЗ «Університет економіки і права «КРОК»

Наторіна Альона Олександрівна-доктор економічних наук, доцент, професор кафедри торговельного підприємництва та логістики, Київський національний торговельно-економічний університет

Огданська Ольга Дмитрівна-кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки і світових фінансів, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Павлова Галина Євгеніївна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Тарасова Тетяна Олексіївна-доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, аналізу та страхування, Харківський державний університет харчування та торгівлі

Трусова Наталя Вікторівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Таврійський державний агротехнологічний університет, Україна

Фролова Тетяна Олександрівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародних фінансів, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Череп Олександр Григорович-доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки, Запорізький національний університет, Україна

Чорна Людмила Олександрівна-доктор економічних наук, професор, професор кафедри управління та адміністрування, Житомирський інститут ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

Шестаковська Тетяна Леонідівна-кандидат економічних наук, старший викладач кафедри обліку, оподаткування та аудиту, Чернігівський національний технологічний університет

Яременко Людмила Михайлівна-кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ

Т. О. Водолажська, К. В. Гура, Т. Ю. Семенова

pdf

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ “ЛОГІСТИЧНА СИСТЕМА ПІДПРИЄМСТВА”

І. М. Камінська, І. В. Шклярчук

pdf

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Л. В. Коваль, І. С. Турчик

pdf

ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МОЛОДИХ ТА ШВИДКОЗРОСТАЮЧИХ КОМПАНІЙ ІЗ ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

О. К. Примєрова, Б. Р. Онищенко

pdf

ІНСТРУМЕНТИ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. О. Пшик-Ковальська, М. Д. Семенець, Р. І. Бруцяк

pdf

МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ ДЛЯ ЗДОРОВОГО ХАРЧУВАННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Л. М. Хоменко, Я. М. Кривич, В. В. Макаров, А. Г. Ілляшенко, Д. О. Белінська

pdf (English)

ОПТИМІЗАЦІЯ ПОШУКОВИХ СИСТЕМ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ

О. І. Марчук, Т. М. Кушнір

pdf

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО РИНКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

Ю. М. Нікольчук, Д. А. Герасімова

pdf

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.79>

УДК 657.1:338

Л. В. Коваль,

к. е. н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3637-850X>

І. С. Турчик,

магістр обліку і аудиту

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-9057-6459>

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ**

L. Koval,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Accounting and Taxing, Vinnytsia National Agrarian University

I. Turchyk,

Master of accounting and auditing

**PROBLEMATIC ASPECTS OF THE ACCOUNTING DISPLAY OF
SOCIAL RESPONSIBILITY OF BUSINESS ENTITIES**

У статті окреслено актуальність обраної теми дослідження та сформовано ціль статті, що проявляється через встановлення проблемних аспектів облікового відображення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання та окреслення шляхів їх подолання. Зокрема зазначено, що соціальний аспект відповідальності суб'єкта господарювання базується на понесенні певних витрат та отриманні відповідних доходів, в результаті її реалізації, а тому логічно, що потребує обліково-звітнього відображення, особливо на запити зацікавлених користувачів, що може збільшити навіть інвестиційну привабливість такого господарюючого суб'єкта.

Розглянуто і проаналізовано кількість суб'єктів господарювання (підприємств) у 2010- 2020 роках, відмічено, що відбулося значне зменшення суб'єктів господарювання, що, перш за все, спричинено військовими діями на території України. Встановлено, що Відповідальність господарюючого суб'єкта містить в собі певні зобов'язання щодо результатів його економічної діяльності, в тому числі і перед працівниками. На основі цього окреслено основні сфери відповідальності.

Виокремлено передумови реалізації відповідальності суб'єкта господарювання, зокрема: наявність норм та діяльності, каузального зв'язку та свободи вибору, передбачуваність наслідків дій суб'єкта.. Встановлено, що соціальна відповідальність бізнесу підприємства реалізується через певну концепцію, на формування якої впливає ряд факторів таких як: цивілізаційні процеси, система благ, система прав власності, домінуюча концепція вартості.

Розглянуто переваги та недоліки запровадження соціальної відповідальності бізнесу та зазначено, що соціальний облік слід розглядати як складову бухгалтерського обліку, а не окремий вид. При цьому соціальний облік не окреслений законодавчо та є добровільним для підприємств.

Встановлено, що соціальний облік як процес формування систематизованої інформації про вплив діяльності суб'єкта господарювання на суспільство з метою надання такої інформації зовнішнім та внутрішнім

користувачам для прийняття ними соціальних рішень на мікрорівні (підприємство, міжгосподарські відносини) та макрорівні (держава, глобальні відносини), проявляється на всіх рівнях економічних відносин та на кожному з них має свої особливості. Сформовані висновки та перспективи подальших досліджень.

The article outlines the relevance of the chosen research topic and forms the purpose of the article, which manifests itself through the establishment of problematic aspects of the accounting display of social responsibility of business entities and the outline of ways to overcome them. In particular, it is stated that the social aspect of the responsibility of the business entity is based on incurring certain costs and receiving relevant income as a result of its implementation, and therefore it is logical that it needs accounting and reporting, especially at the request of interested users, which can even increase the investment attractiveness of such managing entity.

The number of business entities (enterprises) in 2010-2020 was considered and analyzed, and it was noted that there was a significant decrease in business entities, which, first of all, was caused by military actions on the territory of Ukraine. It was established that the responsibility of the business entity includes certain obligations regarding the results of its economic activity, including to employees. Based on this, the main areas of responsibility are outlined.

The preconditions for the implementation of the responsibility of the business entity are highlighted, in particular: the presence of norms and activities, a causal connection and freedom of choice, the predictability of the consequences of the entity's actions. such as: civilizational processes, the system of benefits, the system of property rights, the dominant concept of value.

The advantages and disadvantages of the introduction of social responsibility of business are considered and it is stated that social accounting should be considered as a component of accounting, and not a separate type. At

the same time, social accounting is not defined by law and is voluntary for enterprises.

It has been established that social accounting is a process of forming systematized information about the impact of a business entity on society in order to provide such information to external and internal users for their social decision-making at the micro-level (enterprise, inter-economic relations) and macro-level (state, global relations), manifests itself at all levels of economic relations and has its own characteristics at each of them.

Conclusions and prospects for further research are formed.

Ключові слова: облік, соціальна відповідальність, суб'єкти господарювання, звітність, соціальний захист, бізнес.

Keywords: accounting, social responsibility, business entities, reporting, social protection, business.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Діяльність суб'єктів господарювання в умовах військового стану стала ризикованою не тільки з економічної сторони, а й зі сторони соціальної спрямованості. Соціальна спрямованість суспільних відносин формує соціально-орієнтований напрямок діяльності суб'єктів господарювання. Цей напрямок є порівняно новим, а тому питання облікового відображення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання потребують дослідження.

Формування системи облікових показників має здійснюватися з врахуванням усіх потреб зовнішніх та внутрішніх користувачів та відображенням соціального складника, що враховує інтереси суспільства в цілому. На сьогодні соціального захисту потребують все більше працівників, що пов'язано з військовими діями на території нашої країни. Відносна новизна окресленого питання дозволяє зосередити увагу на проблемних

аспектах облікового відображення соціальної відповідальності суб'єкта господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з обліковим відображенням соціальної відповідальності суб'єктів господарювання розглядаються в наукових працях ряду авторів таких як: Правдюк Н. Л., Гаврилишин Б.Д., Мочерний С.В., Король С.Я., Маліновська О.Я., Вовк В.В., Нонік В.В., Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П., Бедзай О.В., Федченко Т.В. та ін. Окремі автори присвячують свої праці обліку соціальної відповідальності, використовуючи попередні напрацювання.

Науковці різнобічно трактують визначення соціальної відповідальності, часто замінюючи цю дефініцію іншою. Однак єдиного визначення на сьогодні не сформовано.

Вищевикладене окреслює актуальність обраної теми дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є встановлення проблемних аспектів облікового відображення соціальної відповідальності суб'єктів господарювання та окреслення шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні взаємовідносини суспільства і бізнесу сприяють поглибленню ролі обліку у соціальному житті. Цей процес відбувається за різними напрямками, такими, як: систематизація витрат на підтримку соціальної складової у рамках підприємства; сфера іміджу та престижності підприємства на ринку; вимір впливу господарської діяльності на екологію; необхідність врахування соціальної відповідальності бізнесу; вимір економічних явищ через призму суспільних інтересів тощо [1].

Наповнення об'єктів бухгалтерського обліку соціального напрямку змінюється та доповнюється пропорційно зміні вимог чинного законодавства, що, в свою чергу, має відобразитися не тільки в обліковій політиці суб'єкта господарювання, а й у даних обліку та його звітності. Соціальний аспект відповідальності суб'єкта господарювання базується на

понесенні певних витрат та отриманні відповідних доходів, в результаті її реалізації, а тому логічно, що потребує обліково-звітнього відображення, особливо на запити зацікавлених користувачів, що може збільшити навіть інвестиційну привабливість такого господарюючого суб'єкта.

На сьогодні в Україні зареєстрована значна кількість суб'єктів господарювання. Усі вони різняться за розмірами, напрямками діяльності та формою власності (Табл.1).

Таблиця 1. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікро підприємства у 2010-2022 роках

Роки	Кількість суб'єктів господарювання (підприємств), одиниць				
	усього	великі	середні	малі	з них мікропідприємства
1	2	3	4	5	6
2010	2 183 928	586	21343	2161999	2093688
2011	1 701 620	659	21059	1679902	1608819
2012	1 600 127	698	20551	1578878	1510776
2013	1 722 070	659	19210	1702201	1637180
2014	1 932 161	497	16618	1915046	1859887
2015	1 974 318	423	15510	1958385	1910830
2016	1 865 530	383	15113	1850034	1800736
2017	1 805 059	399	15254	1789406	1737082
2018	1 839 593	446	16476	1822671	1764737
2019	1 941 625	518	18129	1922978	1864013
2020	1 973 577	512	17946	1955119	1898902
2021	1 956 248	610	17811	1937827	1880858
2022	1 732 508	494	15037	1716977	1671558

Джерело: сформовано за даними [2]

Найбільша кількість суб'єктів господарювання за останні дванадцять років зареєстрована у 2010 році, при чому мікропідприємства займають перше місце по кількості серед усіх. Як видно з даних таблиці, у 2022 році відбулося значне зменшення суб'єктів господарювання, що, перш за все, спричинено військовими діями на території України. Так, кількість суб'єктів господарювання у 2022 році скоротилася на майже 12%, порівняно з 2021 роком.

Заслуговує на увагу інформація щодо кількості діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (Табл.2).

Таблиця 2. Кількість діючих суб'єктів великого, середнього, малого та мікро підприємництва за видами економічної діяльності у 2022 році

Вид діяльності	Разом	Кількість суб'єктів господарювання (підприємств), одиниць			
		великі	середні	малі	з них мікропідприємства
1	2	3	4	5	6
Сільське господарство, лісове господарство та рибне	53281	39	1687	51555	46622
Промисловість	102500	237	4278	97985	88976
Будівництво	44720	7	677	44036	40248
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	661158	153	2794	658211	647074
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	88184	26	970	87188	83575
Тимчасове розміщування й організація харчування	57734	2	192	57540	56234
Інформація та телекомунікації	295912	7	328	295577	293971
Фінансова та страхова діяльність	9193	12	235	8946	8463
Операції з нерухомим майном	79131	3	262	78866	76668
Професійна, наукова та технічна діяльність	137409	6	453	136950	134910
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	45891	1	694	45196	42555
Освіта	17450	-	49	17401	17089
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	32268	1	2262	30005	28146
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	13548	-	116	13432	13195
Надання інших видів послуг	94129	-	40	94089	93832
Всього	1732508	494	15037	1716977	1671558

Джерело: сформовано за даними [2]

За видами діяльності найбільша кількість підприємств у 2022 році припадає на підприємства, що займаються оптовою та роздрібною торгівлею, ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів. Друге місце посідають підприємства інформації та телекомунікації. Першість таких видів діяльності зумовлена потребою в техніці, забезпеченням, інформаційного забезпечення східних регіонів України, зокрема і при веденні бойових дій. При цьому

працівники підприємств, що забезпечують здійснення діяльності, в тому числі по зазначених напрямках, мають мати належний соціальний захист.

Відповідальність господарюючого суб'єкта містить в собі певні зобов'язання щодо результатів його економічної діяльності, в тому числі і перед працівниками. Основні сфери відповідальності окреслено рисунком 1.

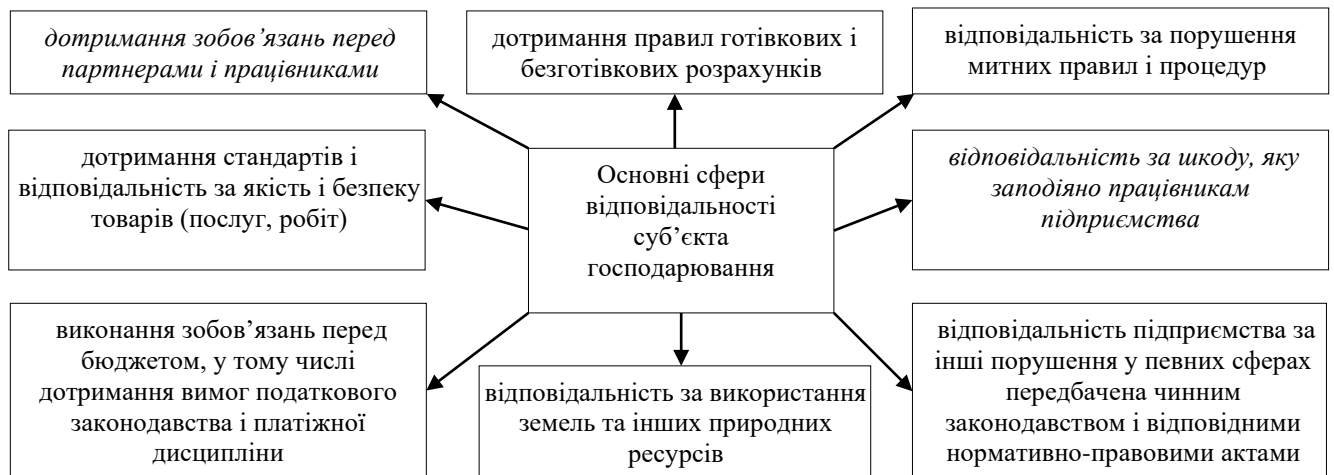

Рис. 1. Сфери відповідальності суб'єкта господарювання

Джерело: сформовано за даними [3]

На діяльність суб'єкта господарювання зовнішній вплив, в повній мірі, здійснює суспільство. Такий вплив формує відповідальність суб'єкта господарювання перед суспільством, що зумовлює перетворення зовнішніх факторів на внутрішні. Передумовами реалізації відповідальності суб'єкта господарювання є: наявність норм та діяльності, каузального зв'язку та свободи вибору, передбачуваність наслідків дій суб'єкта (Табл. 3).

Наявність встановлених норм узагальнює економічні та соціальні вимоги, які через усвідомлення можливості та необхідності їх реалізації формалізуються і перетворюються на систему зовнішніх (юридичних та етичних) і внутрішніх норм.

Таблиця 3. Передумови реалізації відповідальності суб'єкта господарювання

Передумова	Зміст
1	2
Наявність норм	Відповідальність пов'язана з нормами і може бути введена лише там, де ці норми існують.
Наявність діяльності	Відповідальність не можна відокремлювати від діяльності, яка є результатом реалізації тріади «контекст – норма – поведінка».
Наявність каузального зв'язку	Суб'єкт має відповідати за свої дії і за їх наслідки, якщо буде встановлений їх каузальний зв'язок.
Наявність свободи волі (свободи вибору)	Поза власним вибором відсутня відповідальність індивіда, оскільки немає альтернативи дії. Обмежувальними факторами свободи волі є підзвітність та можливість звинувачень.
Передбачуваність наслідків дій суб'єкта	Діяльність пов'язана з певними припущеннями щодо її наслідків. Якщо передбачити наслідки дій неможливо, то не може бути і будь-якої відповідальності.

Джерело: сформовано автором на основі [4, с.30-31].

Наявність діяльності передбачає розгляд діяльності суб'єкта як засобу реалізації його відповідальності згідно з існуючою (обраною) системою норм. Досить вагомою є відповідальність саме перед працівниками. При цьому бездіяльність може розцінюватись як прояв безвідповідальності, що в свою чергу може призвести до зниження мотивації працівників, і, як наслідок, зниження їх ефективності та продуктивності праці.

Наявність каузального зв'язку розширює розуміння останнього: розглядає причинність і суміжність діяльності суб'єкта та подій за умови передумання у часі як подій, так і діяльності (суб'єкт визнає свою відповідальність за вірогідні наслідки діяльності).

Наявність вільного вибору зумовлює багатоваріантність прояву соціальної відповідальності суб'єкта, що сприятиме вмотивованості працівників до праці і покращення їх результатів діяльності. У певних умовах обмежувальний фактор перетворюється на критерій. Суб'єкт господарювання шукає альтернативні рішення для досягнення мети діяльності у межах визнаної системи норм.

Передбачуваність наслідків дій суб'єкта вимагає свідомого ставлення суб'єкта до наслідків його діяльності і відповідального прийняття рішення.

Причому відповідальність суб'єкта вимагає попередньої оцінки таких наслідків [4, с.30-31].

Соціальна відповідальність бізнесу підприємства реалізується через певну концепцію, на формування якої впливає ряд факторів таких як: цивілізаційні процеси, система благ, система прав власності, домінуюча концепція вартості (Рис. 2.).

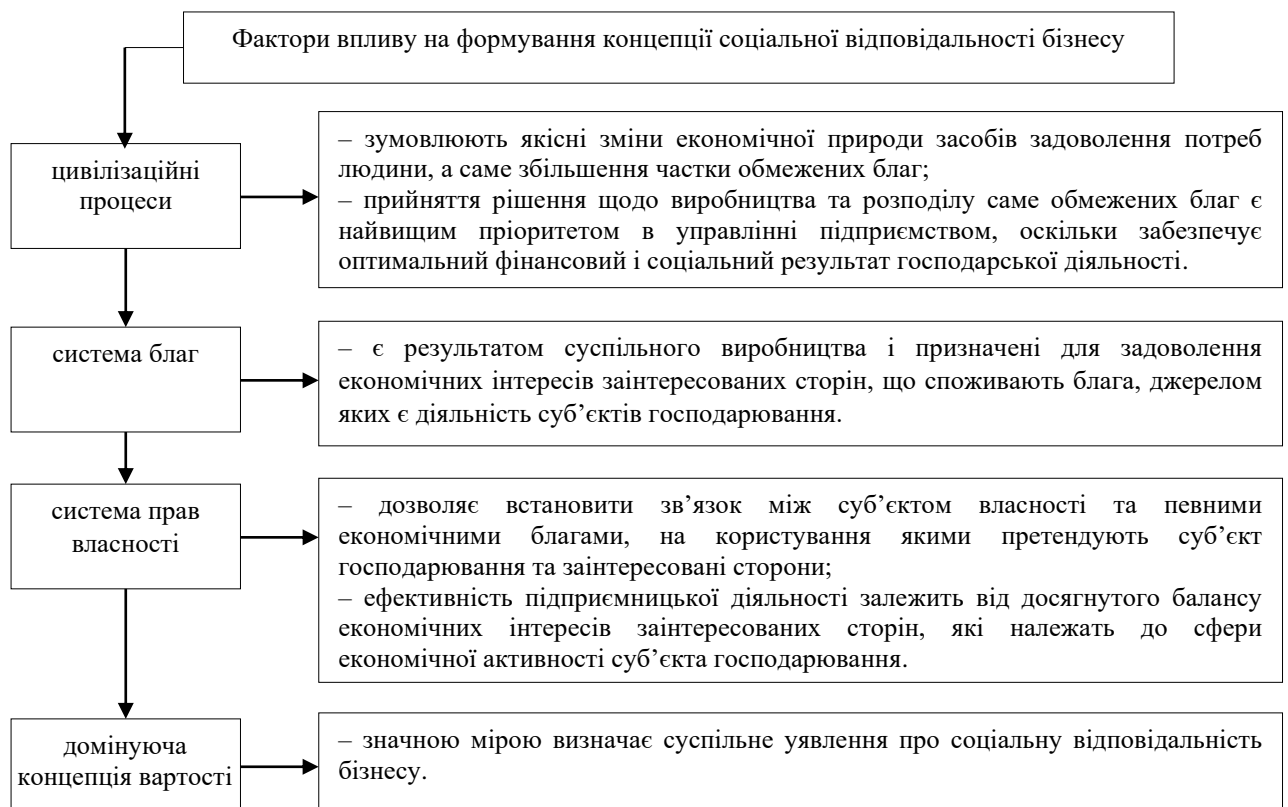

Рис. 2. Фактори впливу на формування концепції соціальної відповідальності бізнесу

Джерело: сформовано за даними [4, с.29].

Зазначені фактори взаємопов'язані між собою та доповнюють один одного.

В контексті вищевикладеного, соціальну відповідальність бізнесу необхідно розглядати в трьох напрямках: як відповідальне ставлення суб'єкта господарювання до пропонованих товарів, робіт чи послуг та суб'єктів взаємовідносин; як позиції своєї діяльності щодо соціальних потреб та проблем у взаємодії з соціумом; як концепцію взаємодії підприємства з соціумом.

Таким чином соціальна відповідальність бізнесу спрямована на формування інтегрованої діяльності суб'єкта господарювання в умовах сталого розвитку країни, з врахуванням потреб користувачів та споживачів в межах чинного законодавства, що особливо актуально в умовах сьогодення.

Перевагами запровадження соціальної відповідальності бізнесу на підприємстві є:

- 1) збільшення ефективності виробництва та запровадження на підприємстві технологічних, санітарних та екологічних норм;
- 2) підвищення продуктивності та мотивації праці на підприємстві;
- 3) психологічні фактори мотивації, турбота про працівників обертаються формуванням стабільного соціально-психологічного клімату в організації, що сприяє ефективності праці;
- 4) завдяки підвищенню репутації компанії, зменшується ризик втрат на ринку, покращується доступ до нових. [5].

Попри переваги, існують слабкі сторони реалізації соціальної відповідальності бізнесу. До них можна віднести:

- понесення підприємством додаткових витрат, що спрямовані на відповідні заходи і які зменшують чистий прибуток суб'єкта господарювання;
- збільшення ризиків суб'єкта господарювання при роботі з партнерами, що не виконують своїх соціальних зобов'язань;
- необхідність формування соціальної звітності, що сприймається суб'єктом господарювання, як додаткова робота.

Формування інформації про соціальну відповідальність бізнесу здійснюється через призму облікового відображення. Однак одразу слід зазначити, що соціальний облік слід розглядати як складову бухгалтерського обліку, а не окремий вид. При цьому соціальний облік не окреслений законодавчо та є добровільним для підприємств.

Таким чином, соціальний облік як процес формування систематизованої інформації про вплив діяльності суб'єкта господарювання

на суспільство з метою надання такої інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття ними соціальних рішень на мікрорівні (підприємство, міжгосподарські відносини) та макрорівні (держава, глобальні відносини), проявляється на всіх рівнях економічних відносин та на кожному з них має свої особливості [6].

Так, на рівні суб'єкта підприємницької діяльності соціальний облік направлений на забезпечення інформацією з економічних та організаційних заходів щодо використання, збереження та розвитку трудових ресурсів.

Міжгосподарський рівень економічних відносин визначає інформаційний простір соціальних відносин між суб'єктами господарювання, поведінки підприємства з контрагентами (покупці, постачальники).

Державний рівень економічних відносин є основою формування соціальних макроекономічних показників (створені робочі місця, витрати на збереження навколишнього середовища, благодійні заходи).

Глобальний рівень передбачає формування соціальної інформації щодо діяльності транснаціональних корпорацій та міжнародних організацій у системі соціального обліку [7].

При впровадженні соціальних заходів суб'єктами господарювання у них виникають додаткові витрати, що потребують відображення в обліку та звітності. Такими витратами є:

- при найманні працівників та у процесі трудових відносин – соціальний пакет (витрати на розрахунки за виплатами працівникам);
- у процесі охорони праці – витрати на засоби захисту та охорону праці працівника;
- у процесі навчання працівника – витрати на підвищення кваліфікації та отримання додаткових джерел інформації по напрямку діяльності;
- для збереження навколишнього природного середовища та безпечного ресурсовикористання – витрати на природоохоронні заходи та технології, що дозволяють здійснювати такі заходи;

– для захисту здоров'я споживачів – витрати на оцінку та забезпечення якості продукції, що виробляється та реалізовується на ринку;

– при мобілізації працівника – збереження та виплата середнього заробітку працівнику (за бажанням підприємства);

– для забезпечення інших соціальних заходів – витрати на благодійність та інноваційні проекти, на гарантійне обслуговування та інші витрати соціального характеру.

При цьому окреслені витрати є об'єктами обліку здійснюваних соціальних заходів. Ідентифікуємо в обліку соціальні витрати підприємства.

При наймі працівників і виникненні трудових відносин для обліку витрат на оплату праці, витрат на страхування, витрат на забезпечення здоров'я та його охорону, витрат на забезпечення соціально-побутових потреб, витрат на створення робочих місць, навчання, підвищення кваліфікації відпочинок та розваги, витрат на мотивацію праці, витрат на соціальні нормативи розподілу прибутку та дивідендів необхідно використовувати наступні рахунки: 23 «Виробництво», 92 «Адміністративні витрати», 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)», 477 «Фонд соціальних виплат», 65 «Розрахунки за страхуванням», 66 «Розрахунки за виплатами працівникам».

При формуванні соціальних виплат на збереження довкілля підприємства формують екологічні платежі, витрати на поліпшення технологій (природозахисні і ресурсозберігаючі), штрафні санкції, енергоефективність. При цьому слід використовувати рахунки: 64 «Розрахунки за податками і платежами», 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів».

Виплати на соціальні потреби оточення формують витрати на оцінку та підвищення якості продукції, реклаमाції покупців, надання кращого сервісу, санкції антимонопольного комітету, підтримка місцевого співтовариства. Такі витрати слід відображати на рахунках 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» та 97 «Інші витрати діяльності».

Однак, є і зворотний бік цієї проблеми. Перш за все, виникає питання щодо економічної доцільності впровадження вітчизняними підприємствами заходів, орієнтованих на соціально відповідальну діяльність, оскільки, з огляду на зазначене вище, створюється уява, що останні нічого, крім витрат для компаній не несуть. Проте, впровадження соціальних заходів відповідною компанією повинно привести до підвищення економічних показників її діяльності. Отже, виникає необхідність одночасно з витратами на соціальні ініціативи відображати в системі обліку і звітності економічні вигоди, які компанія очікує отримати внаслідок їх впровадження. Підходи до існування зв'язку між результатами діяльності та соціальною відповідальністю наведено на рисунку 3 [8].

Впровадження соціальних програм у корпоративну систему управління суб'єкта господарювання перш за все націлене на зміцнення ділової репутації, а не на отримання додаткового прибутку. Хоча ділова репутація і є фактором, що сприятиме максимізації прибутку у майбутньому.

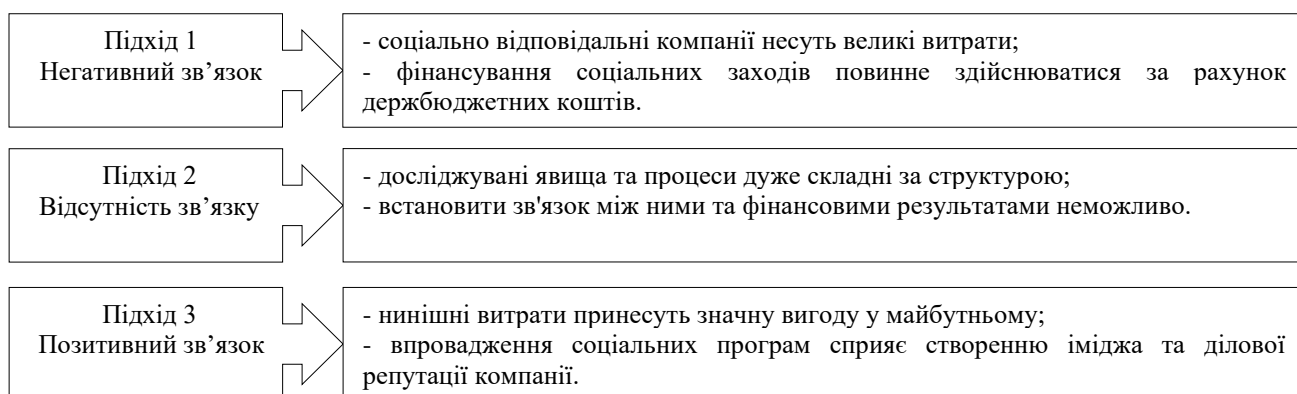

Рис. 3. Зміст підходів щодо визначення зв'язку між соціальною відповідальністю бізнесу та фінансовими результатами компанії

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [8].

Таким чином, економічні вигоди внаслідок впровадження соціальних заходів, відобразити під час їх обліку неможливо. Більш того, навіть володіючи інформацією про величину пов'язаних з ними витрат, встановлення точного розміру доходу внаслідок саме соціальних дій,

представляється дуже сумнівним, а формувати фінансовий результат від цієї діяльності взагалі можливо лише теоретично. На нашу думку, можливість зростання економічних вигід від впровадження соціальних заходів більш помітно у великих компаніях, за рахунок великого обороту та кількості здійснюваних операцій [8].

Тому, визначати об'єкти бухгалтерського обліку при соціально орієнтованому бізнесі необхідно наступним чином (Рис. 4).

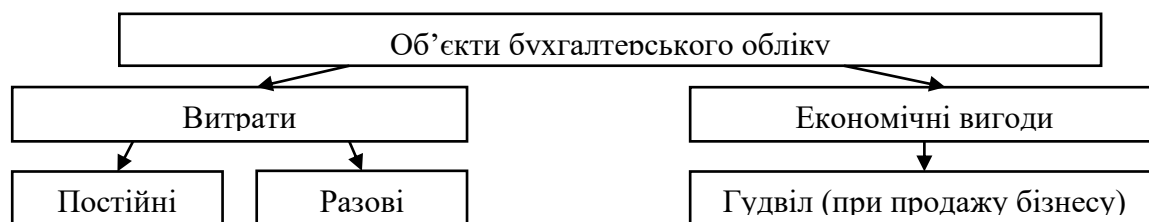

Рис. 4. Модель об'єктів бухгалтерського обліку в межах соціально орієнтованого бізнесу

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [8].

Постійні витрати на соціальні заходи можуть бути представлені, наприклад, нарахуванням та сплатою ЄСВ, витратами на охорону праці, на закупівлю засобів захисту працівників і т.д. До разових витрат слід віднести матеріальну допомогу, додаткові премії (не носять постійний характер) і т.д.

Економічні вигоди проявляються у вигляді позитивної ділової репутації суб'єкта господарювання – гудвілу.

Україні також відомий досвід формування корпоративного соціального звіту, в якому комплексно відображаються результати та показники діяльності компанії в галузі соціальної відповідальності та стійкого розвитку [8]. І хоча вітчизняні компанії склали подібний звіт з вимогами існуючої нормативної бази, їх формат все ж таки має довільний вигляд, що не дозволяє зацікавленим користувачам такої інформації об'єктивно порівнювати результати соціальної діяльності та ефективність управління процесом соціалізації бізнесу на ринку суспільства у рамках держави. Ведення соціального обліку та складання соціальної звітності можна порівняти з

управлінським , що також є добровільним та не регулюється спеціальним законодавством.

Отже, вимагається розробка відповідної теорії, методології та впровадження практики бухгалтерського обліку формування соціальної звітності з урахуванням національних особливостей економіки України, особливо в умовах військового стану [8]. Це масштабна проблема, рішення якої потребує зусиль не тільки з боку підприємств, а й з боку держави та суспільства в цілому. Вирішення зазначеної проблеми реалізовується через розгляд сукупності питань, що можна узагальнити за напрямками (Рис. 5).

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі управління підприємством в сфері соціальної відповідальності тісно пов'язане з формуванням довгострокової стратегії розвитку підприємства, яка визначає ціннісні орієнтири підприємства, пріоритети та цілі на різні періоди розвитку. Покращення управління допомагає поліпшити доступ до капіталу, підвищити доходи та забезпечити зростання продуктивності роботи компанії. А інвестиції технологій, які безпечні для екології, в майбутньому сприяють зростанню доходів [5].

Загальні питання	Питання, пов'язані з організацією та методикою обліку соціальних заходів та формування соціальної звітності
<ul style="list-style-type: none"> • визначення потреб суспільства в інформації про соціальну діяльність суб'єктів господарювання; • визначення переліку представників бізнесу, які необхідно складати та надавати соціальну звітність; • визначення ієрархічності складання соціальної звітності (на мікро- та/або на макрорівні); • визначення кола осіб, зацікавлених в інформації, що відображається в соціальній звітності, тобто перелік користувачів; • визначення шляхів доступу до інформації, що відображається в соціальній звітності; • визначення на державному рівні органів влади, які повинні бути ініціювати розробку та впровадження соціальної звітності; 	<ul style="list-style-type: none"> • визначення критеріїв та параметрів соціальних об'єктів обліку, що підлягають розкриттю в обліковій політиці та звітності; • визначення сукупності об'єктів бухгалтерського обліку та їх розкриття у звітності для затвердження потрібних користувачів; • вибір підходів щодо стандартизації форм соціальної звітності та уніфікації методів збору інформації для фіксації в обліку; • визначення реєстрів обліку з об'єктів соціальних заходів та методики їх заповнення; • визначення кола суб'єктів, які підтверджують вірність та об'єктивність інформації, відображеній у соціальній звітності.

Рис. 5. Питання облікового забезпечення соціально орієнтованого бізнесу

Джерело: Систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [5].

Соціальний облік як процес формування систематизованої інформації про вплив діяльності суб'єкта господарювання на суспільство з метою надання такої інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття ними соціальних рішень, проявляється на всіх рівнях економічних відносин та на кожному з них має свої особливості: – на рівні підприємства – спрямований на збереження та розвиток трудових ресурсів; – на міжгосподарському рівні – визначає соціальні відносини між суб'єктами господарювання; – на державному рівні – є основою формування макроекономічних соціальних показників; – на глобальному рівні – формує соціальну інформацію для міжнародних організацій та транснаціональних компаній. Ведення соціального обліку є дієвим інструментом управління

соціальною відповідальністю бізнесу, основними складниками якої є відповідальність перед працівниками, перед споживачами та клієнтами, перед громадськістю, а також спрямоване на задоволення інформаційних потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів щодо результатів виконання соціальної політики підприємства та надає підприємству низку суттєвих переваг перед конкурентами, основною метою яких залишається лише отримання прибутку. Водночас на даному етапі залишаються дискусійними питання щодо методики ведення соціального обліку, формування системи показників соціальної відповідальності та їх відображення у формах соціальної звітності. Також в установчих документах, колективних договорах та в наказі про облікову політику підприємства мають бути визначені основні правила та прядок формування інформації щодо соціальної відповідальності, соціальних зобов'язань, соціального обліку, а також подання соціальної звітності, що є перспективою подальших досліджень [7].

Література

1. Правдюк Н.Л. Соціальні аспекти бухгалтерського обліку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 12. С. 91-102.
2. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 09.08.2024).
3. Гаврилишин Б.Д. , Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3 т. Київ : Акад.; Тернопіль: Акад. нар. госп., 2002. 952 с.
4. Король С.Я. Соціальна відповідальність бізнесу: теорія та методологія обліку: монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 416 с.
5. Маліновська О.Я., Вовк В.В. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент управління сучасним підприємством. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/171.pdf> (дата звернення: 10.08.2024).

6. Нонік В.В. Суспільна значимість бухгалтерського обліку як об'єкту правового регулювання. *Ефективна економіка*. 2016. № 6. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_6_25 (дата звернення: 11.08.2024).

7. Бразілій Н.М., Крот Ю.М., Пастернак Я.П. Соціальний облік у системі управління соціальною відповідальністю підприємств. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. № 2. Т. 31 (70). С. 153-158.

8. Бедзай О.В., Федченко Т.В. Соціальна відповідальність бізнесу: проблеми розвитку та бухгалтерського обліку. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 256. С. 70-74.

References

1. Pravdiuk, N.L. (2017) "Social aspects of accounting", *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktual'ni pytannia nauky i praktyky*, vol. 12, pp. 91-102.

2. State Statistics Service of Ukraine (2024), [Online], available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 09 August 2024).

3. Havrylyshyn, B.D. and Mochernyj, S.V. (2002), *Ekonomichna entsyklopediia: u 3 t.* [Economic encyclopedia: in 3 volumes], Akad. nar. hosp., Ternopil', Ukraine.

4. Korol', S.Ya. (2016), *Sotsial'na vidpovidal'nist' biznesu: teoriia ta metodolohiia obliku: monohrafiia* [Social responsibility of business: accounting theory and methodology: monograph.], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.

5. Malinovs'ka, O.Ya. and Vovk, V.V. (2019), "Social responsibility of business as a management tool of a modern enterprise", [Online], available at: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/171.pdf> (Accessed 10 August 2024).

6. Nonik, V.V. (2016), "Social significance of accounting as an object of legal regulation", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6. available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_6_25 (Accessed 11 August 2024).

7. Brazilij, N.M., Krot, Yu.M. and Pasternak, Ya.P. (2020), “Social accounting in the social responsibility management system of enterprises”, *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernads'koho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*. vol. 2, no. 31 (70), pp. 153-158.

8. Bedzaj, O.V. and Fedchenko, T.V. (2013), “Social responsibility of business: problems of development and accounting”, *Kul'tura narodiv Prychornomor'ia*, vol. 256, pp. 70-74.

Стаття надійшла до редакції 15.08.2024 р.